

**Сидоренко Е. Особенности формирования названий сельскохозяйственных объектов Донецчины в конце 1990-х – начале 2000-х годов**

В статье рассмотрены названия объектов аграрной отрасли хозяйства Донецкой области, зафиксированные в течение последних двух десятилетий. Среди них фермерские хозяйства, фирмы, агроцехи. Основными способами формирования заявленных названий определены отонимный и отаппелятивный. Среди отонимных названий представлены различные отантропонимные и оттопонимные названия, образованные путем трансонимизации имен и фамилий владельцев, членов их семей, мифонимив, теонимов, названий местности расположения объектов исследования, абстрактных названий, а также трансонимизованных антропонимов и топонимов в сочетании с аппелятивами. Отаппелятивное происхождение имеют названия, которые отражают индивидуальные особенности местности, построенные на сельскохозяйственной лексике, названия, указывающие на идеологические и общечеловеческие ценности, названия растений и животных с положительной коннотацией. Отаппелятивные эргонимы составляют значительное количество всех рассмотренных наименований. Все рассматриваемые объекты условно разделены на 24 подгруппы по способу образования. К каждой подгруппе приведены примеры. Результаты исследования представлены в виде диаграммы.

**Ключевые слова:** эргоним, отантропонимный эргоним, оттопонимный эргоним, трансонимизация, аппелятив, лексическая единица.

**Sydorenko O. Peculiarities of Names Formation of the Objects in Agricultural Sector of Industry in Donetsk Region in Late 1990-ies – the Beginning 2000-ies.**

The article considers the names of objects in agricultural sector of economy in Donetsk region, founded during the last two decades. Among them farms, agricultural firms and agricultural holdings. Onymian and appellativian ways are shown as the main methods of names formation. Various transonymised antroponyms and toponyms and with appellatives are presented among the onymian ergonyms. They are created from the names, names and surnames of their owners, mythonyms, teonyms, geographical names from places of their location, abstract names, as well as transonymised antroponyms' and toponyms' combinations with appellatives. The ergonyms which reflect the individual characteristics of the area, created on agricultural vocabulary, names, pointing to the ideological and human values, the names of plants and animals with a positive connotation have appellativian origin. Appellativian ergonyms make up a significant amount of the entire items above. All analyzed objects are divided into 24 subgroups according to the way of formation. The examples are given for each subgroup. The results of the investigation are presented in the form of the diagram.

**Key words:** ergonym, antroponumian ergonym, toponymian ergonym, transonymisation, appellative, lexical unit.

**Вікторія Товстенко**  
(Київ)

УДК 811.161.2'373'613

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОСИСТЕМА  
ЯК СКЛАДНИК НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ**

У статті проаналізовано українську економічну термінологію, визначено джерела її поповнення. порушено питання про транслітерацію, головне призначення якої – стовідсоткове відтворення транслітерованої лексичної одиниці в оригінальному написанні без будь-яких спотворень. Модернізацію та стандартизацію розглянуто як два етапи термінологічного планування. Зазначено, що кінцева мета термінологічної модернізації – можливість рідною мовою висловлювати будь-яку наукову думку. А термінологічна стандартизація спрямована на вибір термінологічної норми та її затвердження як обов'язкового варіанта, а також на усунення двозначності у спілкуванні. Зазначено, що основним джерелом міжнародної термінології традиційних галузей науки є грецька та латинська мови. Розглянуто явище субстантивзації, найбільш притаманне давнім запозиченням з латинської мови. На другому місці за кількістю термінів-інтернаціоналізмів, особливо в економічній сфері, є англійська мова. Проаналізовано запозичені терміни з повним структурним збігом та терміни з частковою заміною компонентів, оформлені словотвірними засобами мови-реципієнта. Зазначено, що суфіксальний словотвір становить собою найбільш розгалужену й активну ділянку словотвірної системи української



економічної термінології, який визначає її структурну однорідність. Досліджено синоніми економічної терміносистеми за етимологічною ознакою, а також проаналізовано словотвірні кальки з німецької та англійської мов. З'ясовано, що значну групу кальок з оригіналу формують прикметники на позначення кольору. Доведено, що поповнення лексики запозиченнями – це історично неминучий процес, необхідний для того, щоб на кожному етапі свого розвитку мова відповідала потребам суспільства в спілкуванні.

**Ключові слова:** міжнародна термінологіка, стандартизація, термінологічна норма, слова-кальки, транслітерація, субстантивация, термінологічне планування.

**Постановка проблеми.** Термінологія є головним джерелом поповнення лексичного складу високорозвинених сучасних мов. Упродовж більше, ніж півтори тисячі років, латинь була єдиною мовою науки й філософії в Європі. На латині були закладені засади наукової термінології майже всіх наук. Єдність латинської термінології, що зберігається в ряді наук, спрощує взаєморозуміння й спілкування науковців різних країн, полегшує переклад наукової літератури. Класична латинська мова є основним джерелом міжнародної термінології (наприклад, *криза, економія, економіка, монополія, акція* та ін.). Мовами-донорами міжнародної термінологіки також є французька (*аванс, акциз*), німецька (*вексель, біржа*), італійська (*банк, валюта*). Основним джерелом є англійська мова (*лізинг, менеджер, консалтинг*). Термінологічна лексика посідає важливе місце в словниковому складі української літературної мови. Саме вона є показником рівня розвитку наукової мови в суспільстві й науки загалом. Українська термінологія має низку специфічних проблем, зумовлених історично, а основною потребою сьогодення є створення національних термінологічних стандартів, термінологічних словників.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У мовознавстві поки що не існує єдиного визначення суті економічного терміна. Наприклад, Г. В. Чорновол зазначає, що економічний термін – «слово або словосполучення, що позначає певне поняття суспільно-виробничих відносин, які характеризують економічний лад суспільства» [9, с. 4]. Дослідниця Н. Пілецька характеризує економічну термінологію як багатогранну та повноцінну складову сучасної літературної мови, що взаємодіє із загальнонавчальною лексикою, виражає систему економічних понять, призначену забезпечувати специфічні потреби спілкування у сфері економічної науки та практики, що ієрархічно структурована на підсистеми й групи термінів. Рівень розвитку економічної термінології залежить від накопиченого нацією досвіду економічного врегулювання суспільних відносин [8, с. 176].

Існують наукові лінгвістичні праці фахівців в окремих сферах економічної науки, зокрема бізнесу – Л.Науменко [7], ринкових відносин – З.Б.Куделько [6], фінансів – А.В.Грицьків [2, 3], маркетингу – О.І.Гутиряк [4], кредитно-банківської справи – О.І.Дуда [5] тощо.

**Метою статті** є стандартизація термінологічних систем на національних та інтернаціональних рівнях, вибір термінологічної норми та її затвердження як обов'язкового варіанту.

**Виклад основного матеріалу.** Сукупність слів і словосполучень, уживаних в економічній сфері для вираження спеціальних понять і для називання її типових об'єктів, утворює економічну термінологію. Новітня економічна термінологія функціонує у вигляді кальок з оригіналу, наприклад: *довгостроковий кредит* (англ. long-term credit), *короткостроковий кредит* (англ. short-term credit). Значну групу такого типу в економічних терміносполуках формують прикметники на позначення кольору. Практично всі кольори в системах спеціальної лексики мають переносне значення. Частина таких значень – це результат впливу іншомовних одиниць. Так, сполучення *чорний ринок* є калькою нім. Schwarzmarkt, *сірі дилери* – англ. grey dilers, *сірий ринок* – англ. grey market, *зелені* у значенні «долари» – англ. greens.

Формально всі запозичені терміни можна поділити на дві групи: 1) терміни з повним структурним збігом: *маркетинг* – англ. marketing, *лізинг* – англ. leasing, *каса* – нім. die Kasse; 2) терміни з частковою заміною компонентів, оформлені словотвірними засобами мови-реципієнта: *рентабельність* – нім. die Rentabilität. За допомогою суфікса *-ість* утворюється більшість абстрактної лексики зі значенням узагальненої ознаки, наприклад: *прибутковість, оборотність* та ін. Суфіксальний словотвір становить собою найбільш розгалужену й активну ділянку словотвірної системи української економічної термінології, який визначає її структурну



однорідність. Наприклад, суфікс *-ни-* має значення 1) опредметнена дія, 2) специфічний тривалий виробничий процес: *дисконтування, кредитування, фрактування, оподаткування* тощо; суфікс *-ува-* - дія (запозичений термін + питомий суфікс): *кредитувати, субсидіювати, авансувати* тощо; суфікс *-ацій(-а)* - опредметнена дія або її наслідок: *консервація, контракція, парцеляція* тощо; суфікси *-ар, -ик, -іст/-ист, -ант, -ат* - назва особи: *жирант, економіст, монополіст, орендар* та ін.; суфікси *-ств(-цтв)* - назва виду діяльності (назва особи + суфікс): *банкрутство, лихварство* та ін.; суфікс *-н-, -ов-* - для прикметників: *бізнесовий, біржовий, дотаційний, іпотечний* та ін.; постфікс *-ся* - взаємно-зворотне значення: *інтегруватися, скооперуватися* та ін.

У кінці XIX - на початку XX століття в економічній термінології переважали словотвірні кальки з німецької мови (*Selbstkosten* - *собівартість*, *Kostenanschlag* - *кошторис*). У сучасній термінології переважають кальки, основним джерелом яких є англійська мова: *shadow economy, shadow business, shadow cabinet, shadow capital* - *тіньова економіка, тіньовий бізнес, тіньовий кабінет, тіньовий капітал*.

Ми одночасно можемо зустріти вживання слів *дилер* і *посередник* (dealer), *дефолт* і *невиконання грошових зобов'язань* (default), *дисконт* і *знижка* (discount), *офіс-менеджер* і *керівник офісу* (office manager), *ріелтер* і *агент з продажу нерухомості* (realtor), *траст* і *довірче товариство* (trust) тощо. За етимологічною ознакою синоніми економічної терміносистеми формують такі основні типи: один термін є власне українським, а другий - іншомовним, причому слова іншомовного походження більш характерні для власне наукового стилю (напр.: *ембарго, емісія, реалізація, конкуренція, конвенція, координація, репарація* тощо), а питомі українські - науково-навчальному, науково-популярному його різновидів (напр.: *заборона, випуск, збут, суперництво, угода, погодження, відшкодування* тощо); обидва терміни є запозиченнями з різних мов (напр.: *акцептант* (лат.) - *тросант* (нім), *ревалюація* (лат.) - *ревалоризація* (фр.), *жиро* (італ.) - *індосамент* (нім.), *комісіонер* (фр.) - *фактор* (лат.); терміни є національними утвореннями ( *набувач* - *набувальник, зношеність* - *зношення* - *зношування*); еквівалентами іншомовних термінів є дво-, три-, чотирикомпонентні словосполучення ( *ріелтер* (англ.) - торговець нерухомістю, *тратта* (італ.) - переказний вексель, *іпотека* (гр.) - позика під нерухомість); терміни-дублети з епонімами у своєму складі ( *гайдаризм* - руйнування попередньої економічної системи, *крива Лаффера* - зв'язок між оподаткуванням та надходженням до бюджету).

Більшість економічних термінів не мають чіткого відповідника в українській мові і тому подаються в словниках у вигляді транслітерації. Система транслітерації полегшує входження української мови до міжнародного інформаційного простору [1, с. 66]. На міжнародному рівні система транслітерації нелатинських систем письма розроблялася, зокрема, Міжнародною організацією стандартів (ISO). У результаті транслітерації фахівці отримують однозначне та стандартизоване «інтернаціональне» написання лексичних одиниць мов з нелатинськими системами письма, а головне її призначення - гарантоване стовідсоткове відтворення транслітерованої лексичної одиниці в оригінальному написанні без будь-яких спотворень. Наприклад, термін *карт-бланш* (фр. *carte blanche*) має значення 1) чистий бланк, підписаний особою, яка надає можливість іншій особі заповнити цей бланк текстом; 2) необмежені повноваження; термін *бенефіціар* (англ. *beneficiary*) - отримувач грошей за акредитивом або страховим полісом; термін *франшиза* (англ. *franchise*) - монополне право або привілей, що надається приватною корпорацією дилеру на право діяльності в певному районі; термін *де-юре* (лат. *de jure*) - юридично, по праву, формально. Абсолютна більшість лексичних одиниць іншомовного походження є словами латинського походження. Ще у 1627 році Памва Беринда у «Лексиконі словенороському», не маючи точного українського відповідника для слова заимодаве(ц), тлумачить його описово й наводить латинізм *creditor*, який пізніше був засвоєний українською мовою (пор. *кредитор*) на позначення організації, установи або окремої особи, що позичає гроші в борг, надає кредит. Повного граматичного переосмислення зазнають деякі терміни-запозичення на українському мовному ґрунті внаслідок явища субстантивації. Це явище найбільш притаманне давнім запозиченням з латинської мови. Слова, які належали в мові-джерелі до різних частин мови, в українській мові стають іменниками. Наприклад, *імпорт*,



**експорт, дотація, кредо, оренда** (лат. *importo* – довожу, ввожу; лат. *exporto* – вивожу; лат. *doto* – наділяю; лат. *credo* – вірю; лат. *arrendo* – здаю в найми, наймаю). Латинська мова є донором англійської економічної терміносистеми. Ми маємо на увазі англійські слова з латинським коренем (*reform, tax, finance, inflation*) та латинські лексичні одиниці, які збереглися у своєму оригінальному вигляді, незмінно обслуговуючи мову ділової документації, наукових праць, облікової, правової сфер діяльності (*census, status, memorandum*).

Але, на нашу думку, ненормативним є користування абсолютними кальками й використання псевдотермінів англійською транслітерацією, пор.: *cash flow* (кеш-фло) – український нормативний варіант **грошові потоки**. Сучасні фахівці намагаються залучати одиниці питомого українського термінологічного фонду, знаходячи відповідники іншомовним термінам галузі: квазігроші – **регіональні гроші**, сертифікат депозитний – **ощадний**, ремітент – **перший векселетримач**, перевірка камеральна – **попередня**, індосамент – **передавальний (передатний) напис** та ін.

Поповнення лексики запозиченнями – це історично неминучий процес, необхідний для того, щоб на кожному етапі свого розвитку мова відповідала потребам суспільства в спілкуванні. У сучасному глобалізованому світі особливо важливою є необхідність стандартизації термінології, тобто вироблення термінів-еталонів, термінів-зразків, унормування термінології в межах однієї країни (якщо це національний стандарт) або в межах групи країн (якщо це міжнародний стандарт). Стандартизована термінологія є обов'язковою для вживання в офіційних наукових, ділових, виробничих текстах. І. Франко в зб. статей під назвою «В наймах у сусідів» зазначав, що термінологія кожної мови є національною, адже її компонент інтернаціонального характеру асимілюється відповідно до структури національної мови. Термінологічне планування – це організована та узгоджена робота з термінологічної модернізації та стандартизації, спрямована на формування відповідних LSP. Розростання термінологічних систем – свідчення прогресу нації і в плані науково-технічному, і в плані інтелектуалізації її мови.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук Л.М. Українська мова в інформаційних системах: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2006. – 140 с.
2. Грицьків А.В. Взаємодія термінологічних систем (на матеріалі англійських фінансових термінів) / А.В. Грицьків, Е.Ф. Скороходько // Теоретична та прикладна лінгвістика : зб. наук. праць. – Вип. 1. – К. : УІЛМ, 2003. – С. 138 – 147.
3. Грицьків А.В. Стратифікаційна та галузева структура терміносистеми (на прикладі англійської фінансової термінології) / А.В. Грицьків // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Мовознавство. – № 1. – С. 44 – 48.
4. Гутиряк О.І. Англійська термінологія маркетингу: структура та семантичні характеристики: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / О.І. Гутиряк ; Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1999. – 18 с.
5. Дуда О.І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові (на мат. літератури з кредитно-банківської справи): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. держ. лінгв. ун-т. – К., 2001. – 20 с.
6. Куделько З.Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин: синтагматичні та парадигматичні особливості : Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / З.Б. Куделько; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2003. – 20 с.
7. Науменко Л. Проблеми перекладу бізнесової термінології з англійської на українську мову / Л. Науменко // Українська термінологія і сучасність : Збірник наукових праць – Київ : КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – 2001. – С. 200–201.
8. Пілецька Н. Українська термінологія як об'єкт дослідження / Н. Пілецька // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Сер. «Проблеми української термінології». – 2008. – № 620. – С. 175–182.
9. Чорновол Г. В. Новітня економічна термінологія та її стилістичне вживання в сучасній українській мові (на матеріалі періодичних видань): Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Г. В. Чорновол. – К., 2004. – 23 с.

**Товстенко В. Современная украинская экономическая терминология как составная часть научной картины мира.**

В статье проанализирована украинская экономическая терминология, определены источники ее пополнения. Поднят вопрос о транслитерации, главное назначение которой – стопроцентное воспроизведение транслитерованной лексической единицы в оригинальном написании без каких-либо изменений. Модернизацию и стандартизацию рассмотрено как два



етапа термінологічного планування. Отмечено, что конечная цель термінологіческой модернізації - возможность на родном языке выражать любую научную мысль. А термінологіческая стандартизация направлена на выбор термінологіческой нормы и ее утверждение как обязательного варианта, а также на устранение двусмысленности в общении. Отмечено, что основным источником международной терминологии традиционных отраслей науки является греческий и латинский языки. Рассмотрено явление субстантивации, наиболее присуще древним заимствованиям из латинского языка. На втором месте по количеству терминов-интернационализмов, особенно в экономической сфере, является английский язык. Проанализированы заимствованные термины с полным структурным сходством и термины с частичной заменой компонентов, оформленные с помощью словообразовательных средств языка-реципиента. Отмечено, что суффиксальное словообразование представляет собой наиболее разветвленный и активный участок словообразовательной системы украинской экономической терминологии, который определяет ее структурную однородность. Исследованы синонимы экономической терміносистемы по этимологическому признаку, а также проанализированы словообразовательные кальки с немецкого и английского языков. Выяснено, что значительную группу калек с оригинала формируют прилагательные для обозначения цвета. Доказано, что пополнение лексики заимствованиями - это исторически неизбежный процесс, необходимый для того, чтобы на каждом этапе своего развития язык отвечал потребностям общества в общении.

**Ключевые слова:** международная терминология, стандартизация, термінологіческая норма, слова-кальки, транслитерация, субстантивация, термінологіческое планирование

**Tovstenko V. Modern Ukrainian Economic Terminology as a Component of a Scientific World.**

The article analyzes the Ukrainian economic terminology, identifies sources of its replenishment. Raised the question of transliteration, the main purpose of which is absolute recreation of the transliterated lexical unit in the original writing without any distortions. Upgrading and standardization are considered as two stages of terminological domination. It is noted that the ultimate goal of terminological upgrade-ability in their native language to express any scientific thought. And terminological standardization focuses on terminological standards and its approval as a mandatory option, as well as to eliminate ambiguity in communication. It is noted that the main source of international terminology of the traditional branches of science are Greek and Latin languages. Examines the phenomenon substantives, the most characteristic of ancient borrowing from Latin. The second highest number of terms-internationalism, particularly in the economic field, there is the English language. Analyzed borrowed terms from the full structural coincidence and executed by word-formation facilities of language-recipient. Stated that a suffix word-formation is the most extensive and active area of the word-formation system of Ukrainian economic terminology, that determines her structural uniformity. Studied synonyms of economic terminology for etymological grounds, as well as tracing paper analyzed word building German and English. It is found out that considerable group of tracing papers from an original form adjectives to describe color. It is proved that the replenishment of the vocabulary borrowing is historically inevitable process, necessary to ensure that at each stage of its development it met the needs of society in communication.

**Key words:** international terminology, standardization of words, norm of terminology, words tracings, transliteration, substantivation, terminology planning.

Оксана Чорноус  
(Кіровоград)

УДК 811.161.2(477.65)

### ДИНАМІЧНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ЧОЛОВІЧИХ ІМЕН м. КІРОВОГРАДА 1796–1800 рр.

У статті проаналізовано склад та динамічні процеси в системі чоловічих імен м. Єлисаветграда 1796–1800 рр. Джерельною базою дослідження слугували метричні книги про народження місцевих православних церков. На основні зібраного фактичного матеріалу встановлено